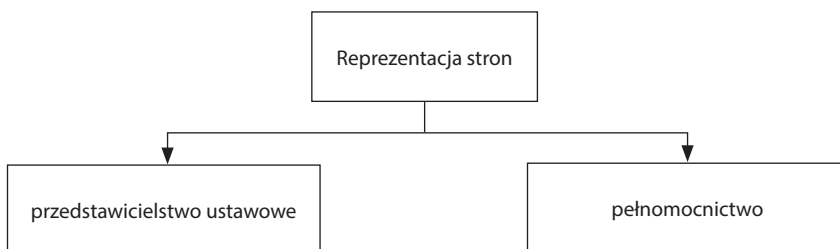

Część I.

Ogólne zasady postępowania cywilnego

1. Reprezentacja stron

1.1. Przedstawicielstwo ustawowe i pełnomocnictwo

Każda osoba fizyczna legitymująca się pełną zdolnością do czynności prawnych, może samodzielnie dokonywać czynności prawnych lub skorzystać z pomocy osób trzecich (pełnomocników) przy ich wykonywaniu. Natomiast osoba nieposiadająca zdolności do czynności prawnych lub ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie może samodzielnie kształtować swojej sytuacji prawnej, musi zatem korzystać z pomocy osoby trzeciej (przedstawicielstwo). W obu wyżej wskazanych przypadkach, w których dokonywanie czynności prawnych „w imieniu” i ze skutkiem dla danego podmiotu odbywa się za pośrednictwem innych podmiotów, mamy do czynienia z reprezentacją.

PRZEDSTAWICIELSTWO USTAWOWE

Konstrukcja przedstawicielstwa ustawowego ma zastosowanie w sytuacjach niemożności samodzielnego działania przez reprezentowanego. Dotyczy to osób małoletnich lub ubezwłasnowolnionych, które nie mają możliwości dokonywania czynności prawnych na swoją rzecz, inaczej niż korzystając z konstrukcji przedstawicielstwa. Podkreślenia wymaga, że kompetencje przedstawiciela ustawowego są szersze niż kompetencje reprezentowanego, np. przedstawiciel może umocować pełnomocnika do działania w imieniu reprezentowanego.

1. Rodzic

Najczęściej występującym w praktyce przykładem przedstawicielstwa ustawowego jest rodzic względem małoletniego dziecka pozostającego pod jego władzą rodzicielską (art. 98 § 1 KRO). W przypadku ustanowienia dla małoletniego dziecka rodziny zastępczej, bez jednoczesnego

pozbawienia władzy rodzicielskiej jego biologicznych rodziców, w postępowaniu przed sądem, dziecko jest nadal reprezentowane przez rodziców biologicznych, nie zaś przez rodziców rodziny zastępczej, w której dziecko zostało umieszczone¹.

Małoletnie dziecko pozywające jednego z rodziców o alimenty reprezentowane jest przez drugiego z przedstawicieli ustawowych, który posiada pełną władzę rodzicielską względem dziecka. Rodzic może ustanowić pełnomocnika do działania w imieniu i na rzecz małoletniego dziecka.

Przykład:

Powód: mał. Jeremi Noskowski, PESEL 16032112340, zam. Gdynia, ul. Kamienna 12/12 – repr. przez przedstawicielkę ustawową Kornelię Jeszewską – repr. przez adw. Bartosza Markowskiego
Pełnomocnictwo

Ja, niżej podpisana Kornelia Jeszewska (PESEL 89121201234), zam. w Gdyni, ul. Kamienna 12/12 jako przedstawicielka ustawowa małoletniego Jeremiego Noskowskiego (PESEL 16032112340) udzielam pełnomocnictwa adwokatowi Bartoszowi Markowskiemu w sprawie o ustalenie obowiązku alimentacyjnego przeciwko Robertowi Noskowskiemu.

2. Opiekun

Opiekę ustanawia się dla małoletniego dziecka, jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo jeżeli rodzice są nieznani lub dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie. W literaturze wskazuje się, że opieka nad małoletnim to stała piecza nad osobą i nad majątkiem ustanowiona przez sąd opiekuńczy dla małoletniego niepozostającego pod władzą rodzicielską.

Władza rodzicielska nie przysługuje rodzicowi, jeżeli:

- 1) nie żyje lub został uznany za zmarłego (art. 31 KC);
- 2) nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych wskutek nieosiągnięcia pełnoletności lub wskutek ubezwłasnowolnienia całkowitego lub częściowego;
- 3) został pozbawiony władzy rodzicielskiej, na mocy postanowienia sądu opiekuńczego (art. 111 § 1 albo § 1a lub art. 112 KRO) lub w wyroku ustalającym pochodzenie dziecka (art. 93 § 2 KRO);
- 4) jego władza rodzicielska została zawieszona (art. 110 § 1 KRO);
- 5) sąd nie przyznał ojcu dziecka w wyroku ustalającym ojcostwo tej władzy, a matce władza rodzicielska także nie przysługuje;
- 6) orzeczono w stosunku do niego pozbawienie praw rodzicielskich i opiekuńczych, które orzeka sąd rodzinny w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim (art. 43c KK w zw. z art. 572 § 2 KPC).

Opiekę nad małoletnim ustanawia się z urzędu lub na wniosek osoby mającej być opiekunem. Sądem właściwym dla rozpoznania takiego wniosku jest wydział rodzinny sądu rejonowego. W treści pisma wszczynającego postępowanie wnioskodawca wnosi o ustanowienie go opiekunem prawnym dla małoletniego, wskazuje relacje rodzinne łączące wnioskodawcę z małoletnim oraz uzasadnia wniosek.

Uczestnikiem postępowania jest małoletni, a postępowanie odbywa się w trybie nieprocesowym. Do wniosku należy załączyć odpis aktu urodzenia małoletniego, ewentualnie,

¹ Wyr. WSA w Gdańsku z 13.12.2007 r. (III SA/Gd 369/07, Legalis).

w zależności od okoliczności, również odpis wyroku pozbawiającego rodziców dziecka władzy rodzicielskiej, odpis aktu zgonu rodzica/rodziców.

Opiekuna prawnego ustanawia się także dla dziecka małoletniej matki. Najczęściej opiekunem prawnym będzie rodzic/rodzice małoletniej matki, której z racji wieku nie przysługuje władza rodzicielska. Zawarcie (za zgodą sądu opiekuńczego) związku małżeńskiego przez małoletnią matkę, która ukończyła 16. rok życia powoduje uzyskanie przez matkę władzy rodzicielskiej.

Identyczny tryb przewidziany jest dla ustanowienia opieki nad osobą dorosłą ubezwłasnowolnioną całkowicie, przy czym opiekunem dla tej osoby powinien zostać współmałżonek lub – w razie braku – matka lub ojciec ubezwłasnowolnionego.

3. Kurator

Kuratela jest prawną formą częściowej i ograniczonej pieczy nad określoną osobą lub jej majątkiem. Podstawą prawną ustanowienia kurateli może być tylko przepis rangi ustawowej. Oprócz przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przewidujących ustanowienie kurateli (w szczególności: art. 19 § 1, art. 61¹⁰ § 2, art. 61¹² § 2, art. 70 § 2, art. 82 § 3, art. 99, 102, 109 § 3, art. 182, 183 § 1, art. 184 § 1) należy zwrócić uwagę na przepisy Kodeksu cywilnego (art. 16 § 2 i art. 42 § 1) oraz przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (np. art. 69, 143–144, 666 § 1, art. 802). Ustanowienie kuratora przewidują też przepisy innych ustaw (np. art. 144 PrBank; art. 253 § 2 i art. 426 § 2 KSH; art. 26 ust. 1 OdwrKredytHipU)².

Tym samym możliwość ustanowienia kurateli dotyczy zarówno dziecka poczętego, a jeszcze nie narodzonego, jak i osoby nieznanej z miejsca pobytu. Wniosek o ustanowienie kuratora składa się do sądu, zgodnie z właściwością określoną w art. 599–605 KPC. Sąd wydaje postanowienie o ustanowieniu kuratora oraz wydaje mu zaświadczenie określające zakres przyznanych mu kompetencji, stosownie do brzmienia art. 604 KPC.

W literaturze wskazuje się, że od ustanowienia kurateli należy odróżnić ustanowienie (powołanie) kuratora. Rozróżnienie to jest uzasadnione nie tylko wtedy, gdy celem kurateli jest sprawowanie pieczy prawnej nad daną osobą lub jej majątkiem w zakresie wyznaczonym rodzajem spraw (np. art. 16 § 2 KC). W takim przypadku należy ustanowić kuratelę. Ustanowienie zaś kuratora w celu załatwienia przez niego jedynie określonej sprawy jest równocześnie ustanowieniem kurateli, wystarczające będzie zatem jedynie powołanie kuratora. W istocie w każdym wypadku ustanowienie kurateli, a zatem ustanowienie dla określonej osoby prawnej formy pieczy nad nią lub jej majątkiem w postaci kurateli, jest niezbędnym warunkiem ustanowienia kuratora dla tej osoby³.

Warto wskazać, że w praktyce sądy wielokrotnie ustanawiają adwokatów, radców prawnych i aplikantów kuratorami, np. kuratorami spadku lub dla osób nieznanych z miejsca pobytu. Właściwa izba adwokacka lub izba radców prawnych przekazuje sądom listę osób, które wyraziły chęć pełnienia czynności kuratora. Za wykonywane czynności kuratorowi przysługuje wynagrodzenie.

4. Wspólnik spółki cywilnej

Zgodnie z art. 866 KC, każdy wspólnik spółki cywilnej jest umocowany do reprezentowania spółki w takich granicach, w jakich jest uprawniony do prowadzenia jej spraw. Wspólnik reprezentujący spółkę jest jej przedstawicielem ustawowym. W literaturze wskazuje się, że

² K. Osajda (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Legalis 2020, komentarz do art. 178 KRO.

³ H. Haak, A. Haak-Trzaskowska, Opieka i kuratela, Legalis 2017, komentarz do art. 178 KRO.

prorowadzenie spraw polega na podejmowaniu decyzji o charakterze gospodarczym, organizacyjnym, personalnym oraz finansowym i organizowaniu działalności spółki⁴.

Kodeksowe uprawnienie do reprezentowania spółki ma charakter dyspozytywny, o ile wspólnicy w umowie, bądź w uchwale, nie postanowią inaczej. W przypadku braku modyfikacji w umowie spółki, kodeksowego modelu reprezentacji, konieczne będzie każdorazowe (kazuistyczne) ustalanie czy dana czynność mieści się w zakresie zwykłych czynności, czy nie. Przy rozstrzyganiu o tym, czy dana czynność mieści się w pojęciu czynności zwykłego zarządu, konieczne jest uwzględnienie celu i determinowanego nim rodzaju działalności spółki, doniosłości danej czynności z punktu widzenia rozmiaru działalności spółki itp.⁵ Ustawodawca nie wyjaśnia analitycznie znaczenia określenia „zwykłe czynności spółki”; odpowiednio dotyczy to także „czynności przekraczających zwykłe czynności spółki”. Oba te określenia wykazują zbieżność znaczeniową z określeniami „czynności zwykłego zarządu” oraz „czynności przekraczające zwykły zarząd”, jednak również w odniesieniu do nich ustawodawca nie wprowadził definicji ustawowej (zob. art. 199 i 201 KC)⁶.

Kodeks cywilny nie rozstrzyga skutków działania wspólnika będącego przedstawicielem ustawowym spółki bez umocowania. Wobec czego, jeżeli wspólnik działa bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania, czynności prawne podejmowane przez niego są nieważne, natomiast ważność zawartej umowy zależy od potwierdzenia jej przez pozostałych wspólników. Podmiot dokonujący czynności prawnej ze spółką cywilną może wyznaczyć pozostałym wspólnikom termin do potwierdzenia czynności rzekomego pełnomocnika. Brak potwierdzenia czynności powoduje, że czynność staje się nieważna, a nieumocowany wspólnik ponosi wszelką odpowiedzialność względem osoby, z którą dokonywał czynności prawnej, do której nie był umocowany.

5. Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa

Lokalem przedsiębiorstwa (przeznaczonym do obsługi publicznosci) jest każde miejsce wykorzystywane do obsługi klientów przedsiębiorstwa rozumianego funkcjonalnie, tj. jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej⁷. Możliwe jest także zawarcie skutecznej umowy za pomocą środków porozumiewania się na odległość np. telefonu lub faksu w świetle art. 97 KC. Jak trafnie zwrócił uwagę SN w wyroku z 5.12.2003 r.⁸, nie ma żadnych podstaw, by wyłączyć możliwość zawierania umów na odległość przy pomocy faksu, ani, by wyłączyć w takiej sytuacji stosowanie art. 97 KC. Użyte w art. 97 KC pojęcie „lokal przedsiębiorstwa przeznaczony do obsługi publicznosci” musi być rozumiane szeroko, jako każde miejsce w przedsiębiorstwie, w którym znajdują się osoby i urządzenia służące do kontaktów z klientami i zawierania umów także na odległość.

Osobą czynną, działającą w tym lokalu, jest każda osoba fizyczna, wobec której istnieje obiektywne domniemanie, że jest ona umocowana do działania w imieniu tego, kto to przedsiębiorstwo prowadzi, bez względu na to, czy znalazła się w lokalu za wiedzą i zgodą przedsiębiorcy. Jeśli czynność prawna, skutecznie dokonana przez osobę czynną w lokalu przedsiębiorstwa, spowodowała szkodę u przedsiębiorcy, w imieniu którego czynność została dokonana, nie wyklucza się powstania odpowiedzialności odszkodowawczej tej osoby wobec przedsiębiorcy.

⁴ A. Kidyba, Kodeks cywilny. Komentarz, Tom III, Część szczególna, Warszawa 2010, s. 1102 wraz z cytowaną tam literaturą.

⁵ Np. wyr. SA w Warszawie z 4.11.2008 r. (I ACA 554/08, Legalis).

⁶ E. Gniewek, Kodeks cywilny. Komentarz, Legalis 2017, komentarz do art. 865 KC.

⁷ Wyr. SA w Białymstoku z 26.8.2016 r. (I ACA 263/16, Legalis).

⁸ IV CK 286/02, Legalis.

Jeśli zaś chodzi o rodzaj czynności dokonywanych przez osobę znajdującą się w lokalu przedsiębiorstwa, należy przez nie rozumieć typowe czynności związane z działalnością i profilem danego przedsiębiorstwa.

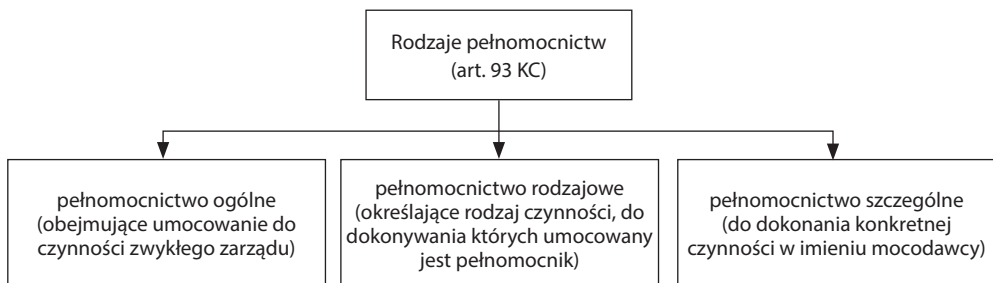
PEŁNOMOCNICTWO

Zgodnie z brzmieniem art. 96 KC, jeżeli umocowanie do działania w cudzym imieniu może być oparte na oświadczeniu reprezentowanego, mamy do czynienia z pełnomocnictwem.

1. Pojęcie pełnomocnictwa

Pojęcie pełnomocnictwa nie jest jednoznaczne. Jest nim z jednej strony czynność prawna, na którą składa się oświadczenie woli mocodawcy i będąca źródłem umocowania pełnomocnika do działania w imieniu mocodawcy (art. 99, 101 § 2, art. 106, 107 i 108 KC). W drugim znaczeniu pełnomocnictwo to kompetencja (upoważnienie), tj. sytuacja prawna pełnomocnika występująca w stosunku prawnym pełnomocnictwa, jaki łączy go z reprezentowanym (art. 98, art. 101 § 1, art. 106 *in fine* KC). Z kolei pełnomocnictwo w języku prawniczym to dokument obejmujący treść pełnomocnictwa jako czynności prawnej⁹.

2. Rodzaje pełnomocnictw

Przykład – pełnomocnictwo ogólne:

Ja, niżej podpisana Malwina Cegielska, upoważniam Martynę Merecjan do administrowania i zarządu nieruchomością położoną w Warszawie przy ul. Kubusia Puchatka 13/13, stanowiącą lokal mieszkalny, dla którego Sąd Rejonowy w... prowadzi księgę wieczystą nr KW... oraz pomieszczeniami przynależnymi do nieruchomości.

Pełnomocnictwo obejmuje dokonywanie wszelkich czynności faktycznych i prawnych związanych z zarządem powyżej opisanej nieruchomości, w szczególności do:

- 1) zawierania umów najmu oraz dokonywania innych czynności prawnych i faktycznych związanych z umowami najmu,
- 2) pobierania w imieniu właściciela czynszu najmu oraz innych opłat związanych z eksploatacją mieszkania,
- 3) ...

Pełnomocnictwo rodzajowe powinno określać rodzaj (typ, grupę) czynności prawnych, do których dokonywania umocowany został pełnomocnik oraz przedmiot tych czynności¹⁰.

⁹ E. Gniewek, Kodeks cywilny, komentarz do art. 96 KC.

¹⁰ Wyr. SN z 4.11.1998 r. (II CKN 866/97, Legalis).

Przykład:

Ja, niżej podpisany Jacek Tolecki będąc akcjonariuszem spółki ABC S.A. z siedzibą w Lublinie, posiadając łącznie akcji Spółki i tym samym głosów na Walnym Zgromadzeniu Spółki, niniejszym upoważniam zamieszkałego w przy ul. legitymującego się dowodem osobistym seria i numer do:

- 1) udziału w imieniu akcjonariusza w Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy Spółki, zwołanym przez Zarząd na dzień 20.1.2018 r. na godzinę 13.00 w siedzibie Spółki;
- 2) podpisania listy obecności w imieniu akcjonariusza;
- 3) głosowania w imieniu akcjonariusza według uznania pełnomocnika/zgodnie z instrukcją co do głosowania, wskazaną poniżej we wszystkich sprawach objętych porządkiem obrad tego zgromadzenia;
- 4) składania podczas Zgromadzenia w moim imieniu wszelkich wniosków, wyjaśnień, jak też żądania wyjaśnień od Zarządu itp.

Pełnomocnictwo szczególne powinno z kolei wymieniać konkretną czynność o określonych stronach i przedmiocie¹¹.

Przykład:

Działając w imieniu AGERO spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Konstancinie, ul. Jeziorna 12, KRS 0000123456 jako wiceprezes Zarządu udzielam adwokatowi Markowi Leniowskiemu z Kancelarii MLM Malicki Leniowski Merkusz sp.p. pełnomocnictwa do reprezentowania Spółki w sprawie o sygn. akt IX GC 1234/17, toczącej się przed Sądem Okręgowym w Gdańsku IX Wydział Gospodarczy z powództwa AMOS spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Kościerzynie o zapłatę.

Jaromir Krajeński

PEŁNOMOCNICY STRON¹²

Strony i ich organy lub przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem osobiście lub przez pełnomocników, których zamknięty katalog jest wymieniony w art. 87 KPC. Wyodrębnia się cztery rodzaje osób, mogących być pełnomocnikami procesowymi:

- 1) pełnomocników profesjonalnych (adwokatów, radców prawnych oraz rzeczników patentowych w sprawach własności intelektualnej i doradców restrukturyzacyjnych w sprawach restrukturyzacji i upadłości);
- 2) osoby związane z mocodawcą umowami cywilnoprawnymi (sprawujące zarząd majątkiem, interesami strony lub pozostające ze stroną w stałym stosunku zlecenia, o ile przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia);
- 3) osoby powiązane ze sobą procesowo (współuczestnik sporu);
- 4) osoby związane stosunkiem bliskości (rodzice, małżonek, rodzeństwo, zstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia)¹³.

¹¹ Post. SN z 19.10.1999 r. (II CZ 115/99, Legalis).

¹² Szerzej na ten temat: D. Wetoszka, J. Gręndzińska, M. Derlacz, Pozwy z prawa cywilnego na przykładach i wzorach, Warszawa 2017, s. 19–23.

¹³ A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Legalis 2012, komentarz do art. 87 KPC.

Ponadto Kodeks postępowania cywilnego w przepisach szczególnych określa jeszcze osoby mogące być pełnomocnikami procesowymi. Są to: art. 465 § 1 KPC (pełnomocnik pracowników lub ubezpieczonych), art. 479²⁹ § 3 KPC (pełnomocnik Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów), art. 691⁵ KPC (pełnomocnicy rady pracowniczej i dyrektora przedsiębiorstwa), art. 1135⁵ KPC (pełnomocnicy do doręczeń dla strony zamieszkałej za granicą).

1. Adwokaci i radcowie prawni

Kwestię reprezentowania stron przed sądem przez adwokatów i radców prawnych regulują odpowiednio przepisy ustawy z 26.5.1982 r. – Prawo o advokaturze¹⁴ oraz ustawy z 6.7.1982 r. o radcach prawnych¹⁵.

2. Rzecznicy patentowi

W postępowaniu cywilnym rzecznik patentowy może występować w charakterze pełnomocnika również w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej innych niż sprawy własności przemysłowej, zgodnie z art. 9 ust. 1a ustawy z 11.4.2001 r. o rzecznikach patentowych¹⁶.

3. Pracownik jednostki organu lub jej organu nadrzędnego

Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego (art. 87 § 2 KPC), tj. osoba pozostająca w stosunku prawnym z tą jednostką lub jej organem nadrzędnym.

4. Osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony

Pełnomocnikiem procesowym strony może być osoba fizyczna lub prawna sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony, jeżeli przedmiot procesu wchodzi w zakres tego zarządu.

5. Osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia

Ustawodawca przewidział możliwość uczynienia pełnomocnikiem osoby pozostającej z moco dawcą w stałym stosunku zlecenia, jednakże jedynie w stosunku do spraw, których przedmiot wchodzi w zakres tego zlecenia. Oznacza to, że sprawa, w której zleceniobiorca ma być umocowany, musi mieścić się w przedmiotowym zasięgu stosunku zlecenia. Pełnomocnik będący zleceniobiorcą, zgłaszając swój udział w sprawie, musi wykazać istnienie stosunku podstawowego, łączącego go ze stroną¹⁷.

W orzecznictwie wskazuje się, że o stałym stosunku zlecenia decydują wzajemnie powiązane elementy czasu jego trwania i powtarzalności czynności stanowiących jego treść. Umowa stałego zlecenia, jako podstawa pełnomocnictwa procesowego, nie może być uznana za zawartą w celu obejścia przepisów o zastępstwie sprawowanym przez adwokatów i radców prawnych. Strona kwestionująca treść tej umowy jako stałego zlecenia powinna to udowodnić¹⁸.

6. Współuczestnik sporu, małżonek, rodzeństwo, zstępni lub wstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia

Pełnomocnikiem procesowym może być współuczestnik sporu (osoba fizyczna lub prawna), bez względu na to, czy współuczestnictwo ma charakter formalny, czy materialny¹⁹, pod

¹⁴ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1513 ze zm.

¹⁵ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.

¹⁶ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 944 ze zm.

¹⁷ Post. SN z 15.5.2007 r. (V CZ 32/07, Legalis).

¹⁸ D. Wętoszka, Pozwy z prawa cywilnego, s. 19–23; wyr. SN z 18.8.2009 r. (I PK 51/09, Legalis).

¹⁹ Zob. post. SN z 3.4.1996 r. (III ARN 82/95, Legalis).

warunkiem że ten współuczestnik występuje w sporze po tej samej stronie. Interwenient uboczny samoistny, do którego stosuje się odpowiednio przepisy o współuczestnictwie jednolitym nie może być pełnomocnikiem, gdyż nie jest współuczestnikiem sporu.

Jeśli chodzi o pełnomocnictwo wynikające ze stosunku pokrewieństwa, to pełnomocnikiem procesowym mogą być: małżonek będący w związku małżeńskim ze stroną w czasie prowadzenia sprawy i niebędący w prawomocnie orzeczonej separacji, wstępni strony (również dziadkowie), zstępni strony (także dzieci pozamałżeńskie), rodzeństwo – również przyrodnie oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia tak zupełnego, jak i niezupełnego²⁰.

1.2. Udział innych niż strony podmiotów w postępowaniu

1. Prokurator

Prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie cywilnej w rozumieniu art. 1 KC (o świadczenie, o ustalenie lub ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa z wyjątkiem spraw o rozwód i separację ze względu na ich osobisty charakter). Może również wstąpić do każdego, toczącego się postępowania cywilnego.

Stroną postępowania będzie jednak podmiot, na rzecz którego prokurator wytoczył powództwo i który oznaczył w pozwie. Wymóg oznaczenia osoby, na rzecz której wytoczone zostało powództwo, nie dotyczy spraw niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego.

Prokurator, wytaczając powództwo, nie ma obowiązku uiszczać należnej opłaty od wniesionego pisma – art. 96 ust. 1 pkt 6 KSCU (zwolnienie to obejmuje koszty sądowe, tj. opłaty i wydatki²¹).

2. Organizacje pozarządowe

W sprawach określonych w art. 61 § 1 KPC organizacje pozarządowe mogą wytaczać powództwa na rzecz obywateli oraz wstępować do toczącego się już postępowania. Powyższe uprawnienia nie są zróżnicowane w zależności od przedmiotu sprawy oraz rodzaju zadań statutowych danej organizacji, gdyż każda organizacja pozarządowa w zakresie swoich zadań statutowych, w sprawach wymienionych w art. 61 § 1 KPC, może zarówno wytaczać powództwa na rzecz danej osoby fizycznej, jak i przystąpić do niej w toczącym się już postępowaniu (art. 61 § 2 KPC).

Podkreślenia wymaga fakt, że bez zgody osoby uprawnionej organizacja pozarządowa nie posiada w ogóle legitymacji procesowej do wytoczenia powództwa na rzecz oznaczonej osoby. Dopiero po uzyskaniu przez organizację zgody uprawnionego zachodzi jego podstawienie procesowe (substytucja procesowa) do wystąpienia we własnym imieniu w charakterze powoda zamiast osoby, która jest stroną stosunku prawnego rozpoznawanego w procesie (strona w znaczeniu materialnym). Brak czynnej legitymacji procesowej implikuje koniecznością wydania wyroku co do istoty sprawy, oddalającego powództwo, nie uprawnia natomiast do rozstrzygnięcia o charakterze formalnym²². Nie można zatem przyjąć na zasadzie art. 61 § 4 KPC, że

²⁰ A. Góra-Błaszczkowska, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Legalis 2015, komentarz do art. 87 KPC.

²¹ Zob. art. 2 KSCU.

²² Post. SA w Szczecinie z 14.3.2006 r. (I ACz 206/06, niepubl.).

udokumentowanie zgody osób, na rzecz których organizacja pozarządowa wnosi powództwo, stanowi wymóg formalny pozwu. Zgoda taka ma bowiem charakter materialnoprawny²³.

3. Państwowa Inspekcja Pracy

Inspektorzy pracy są organami Państwowej Inspekcji Pracy, którzy działają w ramach terytorialnej właściwości okręgowych inspektoratów pracy (art. 17 pkt 3 PIPU). Przeprowadzają oni kontrole mające na celu ustalenie stanu faktycznego w zakresie przestrzegania prawa pracy, a w szczególności przepisów zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, a także przepisów dotyczących legalności zatrudnienia (art. 21 i 22 PIPU).

Zakres uprawnień inspektorów pracy jest ograniczony jedynie do powództwa o ustalenie istnienia stosunku pracy, również w sytuacji, gdy łączący strony stosunek prawny, wbrew zawartej między nimi umowie, ma cechy stosunku pracy. Inspektorzy pracy nie mogą natomiast wytaczać powództw o ustalenie nieistnienia stosunku pracy. Dla skutecznego wytoczenia powództwa przez inspektora pracy nie jest wymagana zgoda osoby, na rzecz której powództwo to ma być wytoczone²⁴.

4. Powiatowy (miejski) rzecznik praw konsumentów

Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów wykonuje zadania samorządu powiatowego w zakresie ochrony praw konsumentów (art. 39 OKiKU). Jest on również uprawniony do wystąpienia z określonymi roszczeniami w razie dokonania czynu nieuczciwej praktyki rynkowej, tj. może żądać zaniechania stosowania praktyki, złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie oraz zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny²⁵.

Artykuł 63³ KPC nie zawiera katalogu spraw o ochronę konsumentów, należy zatem rozumieć są to wszystkie sprawy wynikające z umowy pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą. Przepis ten nie będzie miał więc zastosowania do spraw pomiędzy konsumentami. Ponadto rzecznik konsumentów nie może działać w postępowaniu na rzecz interesów grupowych.

Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów nie ma obowiązku uiszczania opłat sądowych w sprawach dotyczących ochrony indywidualnych interesów konsumentów (art. 96 ust. 1 pkt 11 KSCU). Natomiast osoba, na rzecz której powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów wytoczył powództwo, ani strona postępowania, do którego rzecznik przystąpił nie mają prawa do ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych.

²³ E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Legalis 2017, komentarz do art. 61 KPC.

²⁴ Post. SN z 29.12.1998 r. (I PKN 494/98, Legalis).

²⁵ Zob. art. 12 ust. 1 pkt 1, 3, 5 OKiKU w zw. z art. 12 ust. 2 pkt 4 ustawy z 23.8.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2070.

2. Zdolność sądowa i procesowa, legitymacja procesowa, współuczestnictwo w sporze

Uwaga!

Przedstawione poniżej zagadnienia mają charakter poglądowy i dotyczą w głównej mierze kwestii praktycznych występujących w obrocie prawnym.

2.1. Zdolność sądowa

Zgodnie z art. 64 § 1 i 1¹ KPC, niczym nieograniczoną zdolność do występowania jako strona w procesie mają wszystkie osoby fizyczne oraz osoby prawne, a jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi tylko wówczas, gdy przepis rangi ustawowej przyznaje im zdolność prawną.

Z powyższego wyciągnąć należy zatem wniosek, że zdolność sądowa nie wiąże się bezpośrednio z podejmowaniem czynności procesowych (zdolnością procesową), ale tylko i wyłącznie z możliwością bycia stroną postępowania cywilnego.

Zdolność sądowa, jak jednolicie wskazuje się w orzecznictwie i judykaturze, stanowi bezwzględną i pozytywną przesłankę procesową²⁶. Jej brak powoduje wydanie przez sąd orzeczenia o charakterze formalnym. Brak zdolności sądowej może mieć charakter pierwotny lub następczy. Oznacza to, że może wystąpić bądź przed wszczęciem postępowania, bądź w jego toku.

Pierwotny brak zdolności sądowej jednej ze stron skutkuje odrzuceniem pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 KPC, należy jednak zaznaczyć, że zgodnie z § 2 wskazanego przepisu odrzucenie z tej przyczyny nastąpi wówczas, jeżeli brak ten nie zostanie uzupełniony zgodnie z przepisami Kodeksu, a zatem w trybie, o którym mowa w art. 70 oraz art. 71 KPC regulujących coś w rodzaju postępowania sanacyjnego oraz skutki nieusunięcia braków, niemniej w odniesieniu do zdolności sądowej ma to bardzo ograniczone zastosowanie.

W doktrynie podkreśla się, że usunięcie skutków braku zdolności sądowej osób fizycznych jest w zasadzie niemożliwe²⁷.

Jeżeli braków w zakresie zdolności sądowej nie można uzupełnić albo nie zostały one usunięte w wyznaczonym terminie sąd znosi postępowanie w zakresie, w jakim jest ono dotknięte brakami, i w miarę potrzeby wydaje odpowiednie postanowienie (art. 71 KPC). Zniesienie postępowania oznacza „skasowanie” dotychczas dokonanych w nim czynności²⁸, przy czym w zależności od charakteru braku sąd bądź tylko znosi postępowanie, bądź też „wydaje odpowiednie postanowienie”. W tej drugiej sytuacji, tzn. gdy w danej chwili postępowanie w ogóle nie może być prowadzone, sąd w razie pierwotnego braku zdolności sądowej pozew odrzuci.

²⁶ T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, Lex 2016, komentarz do art. 64 KPC.

²⁷ Zob. A. Jakubecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–729, Warszawa 2012; T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, Warszawa 2012.

²⁸ T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, komentarz do art. 71 KPC.

Należy pamiętać, że postanowienie wydawane na podstawie art. 71 KPC ma charakter rozstrzygnięcia o charakterze formalnym, ale jego wydanie leży w kompetencji sądu, a nie przewodniczącego i nie jest czynnością podejmowaną na podstawie art. 130 KPC.

Inne następstwa występują w razie następczego braku zdolności sądowej.

W takiej sytuacji sąd, na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 KPC, co do zasady, zawiesza postępowanie z urzędu. Istotną kwestię w tym zakresie reguluje § 2 wskazanego przepisu stanowiący, że w przypadkach wymienionych w § 1 pkt 1 (m.in. utrata zdolności sądowej), pkt 4 i 6 zawieszenie ma skutek od chwili nastąpienia zdarzeń, które je spowodowały. Zawieszając postępowanie, sąd z urzędu uchyla orzeczenia wydane po nastąpieniu tych zdarzeń, chyba że nastąpiły one po zamknięciu rozprawy. Dalszą konsekwencją utraty zdolności sądowej może być umorzenie postępowania.

Brak zdolności sądowej jest przyczyną nieważności postępowania oraz przesłanką wznowienia postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 oraz art. 401 pkt 2 KPC.

W kontekście powyższych uwag, istotne znaczenie ma następcza utrata zdolności sądowej spowodowana śmiercią osoby fizycznej w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Na uwagę w tym zakresie zasługuje pogląd zawarty w uzasadnieniu postanowienia SN z 15.6.2011 r.²⁹, w którym wskazano, że „w postępowaniu procesowym śmierć strony jest przyczyną obligatoryjnego zawieszenia postępowania, jeśli prawo lub obowiązek, będące przedmiotem postępowania, przechodzą na spadkobierców. Niepodejmowanie przez sąd żadnych czynności procesowych, poza przewidzianymi art. 179 § 3 KPC, podyktowane jest koniecznością stworzenia następcom prawnym zmarłej strony możliwości wstąpienia do procesu i podjęcia działań mających na celu obronę ich interesów. Odpowiednie stosowanie przepisów o zawieszeniu postępowania w postępowaniu nieprocesowym uwzględniać musi jego odrębności, w tym także dopuszczalność kontynuowania go z udziałem tylko jednego uczestnika. W każdym przypadku śmierci uczestnika postępowania sąd powinien rozważyć, czy zawieszenie postępowania jest konieczne, czy też może ono toczyć się bez udziału jego następców prawnych, nie dochodzi bowiem do bezpośredniego zastosowania wprost art. 174 § 1 pkt 1 KPC, regulacji charakterystycznej dla postępowania procesowego. W poszczególnych rodzajach tego postępowania potrzeba powstrzymania się z dalszym jego prowadzeniem może różnie się kształtować, odpowiednio do przewidzianej przepisami ich specyfiki. W postępowaniu dotyczącym stwierdzenia nabycia spadku zakresem kognicji sądu spadku jest, zgodnie z art. 1025 § 1 KC, art. 670 i art. 677 KPC, ustalenie kręgu spadkobierców zmarłego i stwierdzenie, że nabyli oni prawa do spadku, co nastąpiło już w chwili jego otwarcia, stosownie do art. 924 i art. 925 KC. Wobec tego stwierdzenie to, będące deklaratoryjnym orzeczeniem, dotyczy osób, które nabyły spadek w chwili jego otwarcia, choćby zmarli w późniejszym czasie. Sąd spadku nie jest związany żądaniem zgłoszonym przez wnioskodawcę, czy też uczestników postępowania, spoczywa na nim obowiązek stwierdzenia nabycia spadku przez osoby, które według ustaleń postępowania są spadkobiercami. Wobec tego w przypadku śmierci uczestnika postępowania o stwierdzenie nabycia spadku prowadzone postępowanie może toczyć się bez udziału jego spadkobierców, którzy mają możliwość dochodzenia ustalenia ich praw do spadku w odrębnym postępowaniu. Nie ma zatem podstaw do podzielenia stanowiska skarżącej o obligatoryjnym zawieszeniu postępowania, w oparciu o art. 174 § 1 pkt 1 KPC, wobec śmierci w dniu 28.1.2010 r. Krzysztofa F. Nie została wyłączona możliwość zawieszenia postępowania z powodu śmierci uczestnika postępowania, w sytuacji uznania tego przez sąd za

²⁹ V CSK 363/10, Legalis.

celowe, w okolicznościach konkretnej sprawy. Zawieszenie to ma wówczas fakultatywny charakter, podlegający w każdym przypadku ocenie sądu”.

Dodatkowo wskazać należy na treść art. 446 KPC, który stanowi, że w razie śmierci jednego z małżonków (*ergo* utraty zdolności sądowej) postępowanie podlega umorzeniu.

Orzecznictwo:

Wyrok SA w Katowicach z 20.10.2016 r., III AUa 1846/15, Legalis: *spółka cywilna nie jest osobą fizyczną, nie ma osobowości prawnej, ani też żadnymi przepisami ustawowymi nie została jej przyznana zdolność prawna. Tym samym, nie ma ani zdolności sądowej, ani też procesowej.*

Wyrok SA w Krakowie z 15.7.2015 r., I AC 156/15, niepubl.: *wspólnota mieszkaniowa jest nieposiadającą osobowości prawnej jednostką organizacyjną posiadającą zdolność sądową (art. 64 § 1¹ KPC).*

Postanowienie SN z 9.7.2015 r., I CSK 669/14, Legalis: *oddział zagranicznej osoby prawnej jest wyodrębnioną i samodzielną organizacyjnie częścią działalności gospodarczej, wykonywanej przez tę osobę prawną poza siedzibą tej osoby lub głównym miejscem wykonywania działalności. Takie wyodrębnienie a samodzielność organizacyjna, pojawiające się w kilku płaszczyznach (np. w zakresie uprawnienia do posługiwania się „formą” oddziału – art. 436 KC; możliwością rejestracji oddziału w KRS – art. 36 pkt 14 KRSU) nie świadczy, oczywiście, o przyznaniu oddziałowi zdolności prawnej, a tym samym zdolności sądowej w rozumieniu art. 64 § 1 i 1¹ KPC. Takimi zdolnościami dysponuje jedynie zagraniczna osoba prawna (zagraniczny przedsiębiorca) jako całość.*

Postanowienie SN z 20.2.2014 r., I CZ 124/13, Legalis: *strona, która według sądu drugiej instancji jest pozbawiona zdolności sądowej, może zaskarżyć niekorzystne dla niej orzeczenie sądu drugiej instancji o charakterze procesowym, jeżeli oczywiście w sprawie przysługuje skarga kasacyjna.*

Postanowienie SA w Krakowie z 5.2.2014 r., I ACz 133/14, Legalis: *ani Policja, ani tym bardziej Komisarjat Policji zdolności sądowej nie mają, gdyż ta – na mocy art. 64 § 1 i 1¹ KPC – przysługuje wyłącznie osobom fizycznym, prawnym i jednostkom organizacyjnym wskazanym w ustawie.*

Wyrok SN z 11.10.2013 r., I CSK 14/13, Legalis: *w procesie cywilnym spółkę cywilną można oznaczyć tylko poprzez wskazanie wszystkich współników. Wspólnik spółki cywilnej nie może w swoim imieniu dochodzić wierzytelności przysługującej spółce cywilnej.*

Wyrok SA w Warszawie z 13.10.2011 r., VI ACa 255/11, Legalis: *wniosek o ustalenie, że aktualizacja opłaty jest nieuzasadniona lub uzasadniona w innej wysokości, powinien być złożony przeciwko właścicielowi (Skarbowi Państwa lub konkretnej jednostce samorządu terytorialnego), a nie przeciwko organowi reprezentującemu właściciela (staroście, wójtowi, burmistrzowi, prezydentowi miasta, zarządowi powiatu lub zarządowi województwa). Błędne oznaczenie podmiotu, przeciwko któremu składa się wniosek, wywoła na etapie postępowania sądowego negatywne skutki dla osoby składającej wniosek, w postaci odrzucenia powództwa ze względu na pierwotny, nieusuwalny brak zdolności sądowej (którą mają właściciele gruntu, a nie reprezentujące ich organy). Według bowiem art. 80 ust. 2 GospNierU, w razie wniesienia sprzeciwu od orzeczenia kolegium, złożony wniosek zastępuje pozew. Odrzucenie pozwu powinno w tym przypadku nastąpić bez jakichkolwiek dalszych czynności i bez żadnych postępowań wyjaśniających. Nie powinno też następować żadne dopuszczanie przez sąd prostowania lub doprecyzowania określenia strony pozwanej (bo brak pierwotny i nieusuwalny pozwu nie może być sanowany podczas procesu). Ponadto odrzucenie pozwu powinno nastąpić niezależnie od tego, czy strona pozwana zgłosiła zarzut w tym zakresie, gdyż przesłanka w postaci braku zdolności sądowej pozwanego powinna zostać przez sąd uwzględniona z urzędu.*

Postanowienie SA w Warszawie z 2.12.2003 r., I ACa 761/03, Legalis: *Okręgowa Rada Adwokacka nie jest osobą prawną ani organizacją społeczną. Żaden przepis ustawy o adwokaturze nie przyznał jej również samodzielnej zdolności sądowej.*

2.2. Zdolność procesowa

Zdolność procesową definiuje się jako zdolność do samodzielnego dokonywania czynności procesowych w postępowaniu cywilnym, bez względu na tryb i rodzaj postępowania³⁰. Definicję tę rozwija *T. Ereciński* wskazując, że „zdolność procesowa pozwala stronie na dokonywanie czynności procesowych osobiście lub przez osobiście ustanowionego pełnomocnika procesowego, a zarazem pozwala innym podmiotom na dokonywanie skutecznych czynności procesowych względem strony”³¹.

Zgodnie z treścią art. 65 KPC, osoba fizyczna może:

- 1) nie posiadać zdolności procesowej (małoletni przed ukończeniem 13. roku życia, osoby ubezwłasnowolnione całkowicie);
- 2) posiadać zdolność procesową w zakresie spraw wynikających z czynności prawnych, których może dokonywać samodzielnie (osoby ubezwłasnowolnione częściowo, małoletni po ukończeniu 13. roku życia) – w tym zakresie zwrócić należy uwagę na pogląd zaprezentowany w postanowieniu Sądu Najwyższego z 12.5.2011 r.³², gdzie wskazano, że „wykładnia art. 66 KPC w zw. z art. 65 § 2 KPC prowadzi do wniosku, że zdolności procesowej nie posiada nie tylko osoba pozbawiona całkowicie zdolności do czynności prawnych, ale także osoba ograniczona w tej zdolności w sprawach wynikających z czynności prawnych, których osoba ta nie mogłaby dokonywać samodzielnie. W tym więc zakresie osoba ta musi być reprezentowana przez swego przedstawiciela”;
- 3) posiadać pełną zdolność procesową (osoby pełnoletnie nieubezwłasnowolnione całkowicie ani częściowo).

W kontekście art. 65 § 1 KPC wydaje się, że osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 64 § 1¹ KPC, posiadają pełną zdolność procesową.

Sąd Najwyższy wyjaśnił w wyroku z 25.8.2004 r.³³, co podlega badaniu w kontekście istnienia zdolności procesowej, a mianowicie: „ocena zdolności procesowej obejmuje badanie istnienia osoby fizycznej lub osoby prawnej oraz kwestii zdolności tej osoby do czynności prawnych”.

W kontekście poglądów judykatury wydaje się, że definicja ograniczeń lub braku zdolności procesowej musi być ujmowana ściśle. W wyroku Sądu Najwyższego z 23.9.1999 r.³⁴ wskazano, że: „choroba i leczenie w poradni zdrowia psychicznego nie uzasadniają przyjęcia braku zdolności strony do czynności procesowych (art. 65 § 1 KPC). Choroba taka bowiem nie unicestwia zdolności do czynności prawnych (art. 12 i 13 KC)”. W takiej sytuacji nauka prawa i orzecznictwo wskazują, że sąd w razie uprawdopodobnienia istnienia przesłanek ubezwłasnowolnienia powinien zawiadomić o tym prokuratora i dopiero złożenie przez niego stosownego wniosku warunkuje możliwość zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 KPC. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w nadal aktualnym stanowisku wyrażonym przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16.4.1970 r.³⁵, gdzie wskazano, że „innym” w rozumieniu art. 177 § 1 pkt 1 KPC jest także postępowanie, którego wynik może mieć wpływ na rozstrzygnięcie w kwestii zdolności procesowej strony.

³⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz.

³¹ T. Ereciński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, Warszawa 2016.

³² III CSK 54/10, Legalis.

³³ IV CK 587/03, Legalis.

³⁴ II UKN 131/99, Legalis.

³⁵ II CZ 25/70, Legalis.

Podobnie jak w przypadku zdolności sądowej, także zdolność procesowa ma charakter bezwzględnej, pozytywnej przesłanki procesowej. Innymi słowy, musi ona istnieć po obu stronach, aby sąd mógł merytorycznie rozpoznać sprawę. Analogicznie, jak w przypadku zdolności sądowej, braki w zakresie zdolności procesowej mogą mieć charakter pierwotny, tj. istnieć w chwili wszczęcia postępowania bądź też następczy, tj. wystąpić w jego toku.

Pierwotny, nieusuwalny brak zdolności procesowej powoda, skutkuje odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 pkt 3 KPC). Braki usuwalne mogą być sanowane na podstawie art. 70 § 1 oraz art. 199 § 2 KPC. Pierwotny brak zdolności procesowej po stronie pozwanej uznaje się za brak formalny, uniemożliwiający nadanie sprawie biegu i uzasadniający zwrot pozwu (art. 130 KPC).

Następczy brak zdolności procesowej powoda i pozwanego uzasadnia zawieszenie postępowania z urzędu (art. 174 § 1 pkt 1 KPC), a skutkiem takiego zawieszenia jest uchylenie z urzędu orzeczeń wydanych po tym zdarzeniu, chyba że nastąpiły one po zamknięciu rozprawy (art. 174 § 2 KPC).

Analogicznie, jak w przypadku zdolności sądowej, jeżeli braków w zakresie zdolności procesowej nie można uzupełnić albo nie zostały one usunięte w wyznaczonym terminie, sąd znosi postępowanie w zakresie, w jakim jest ono dotknięte brakami, i w miarę potrzeby wydaje odpowiednie postanowienie (art. 71 KPC). Ponownie należy przypomnieć, że postanowienie wydawane na podstawie art. 71 oraz art. 199 KPC ma charakter rozstrzygnięcia o charakterze formalnym, ale leżącym w kompetencji sądu nie zaś przewodniczącego i nie jest czynnością podejmowaną na podstawie art. 130 KPC.

Brak zdolności procesowej jest przyczyną nieważności postępowania oraz przesłanką wznowienia postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 oraz art. 401 pkt 2 KPC.

Zgodnie z art. 66 KPC, osoba fizyczna niemająca zdolności procesowej, może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego. Przedstawicielami osób nieposiadających lub ograniczonych w zdolności procesowej są:

- 1) w odniesieniu do małoletnich rodzice lub jeden z nich, ewentualnie opiekun lub kurator;
- 2) w odniesieniu do osoby ubezwłasnowolnionej częściowo – kurator;
- 3) w odniesieniu do osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – opiekun.

Przedstawiciel ustawowy ma obowiązek wykazać swoje umocowanie dokumentem przy pierwszej czynności procesowej, przy czym przepisu tego nie stosuje się, gdy stwierdzenie umocowania przez sąd jest możliwe na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, a także gdy czynność procesowa jest dokonywana za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, w przypadku gdy przepis szczególny przewiduje, że czynności można dokonać wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Przedstawiciel ustawowy, organy oraz osoby wymienione w art. 67 KPC mają jednak obowiązek wskazać podstawę swojego umocowania (art. 68 § 2 KPC).

W odniesieniu do podmiotów niebędących osobami fizycznymi, ale wyposażonych w zdolność procesową, czynności procesowe są dokonywane przez ich organy albo przez osoby uprawnione do działania w ich imieniu. Za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub organ jednostki nadrzędnej. W zakresie określonym odrębną ustawą za Skarb Państwa czynności procesowe podejmuje Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej. Podmiot ten może podejmować także czynności procesowe za inne niż Skarb Państwa państwowe osoby prawne, osoby z udziałem Skarbu Państwa i osoby prawne z udziałem państwowych

osób prawnych. Prokuratoria Generalna działa na podstawie ustawy z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej³⁶. Zakres jej działania określa art. 4–27 PGRPU. Artykuł 4 PGRPU stanowi, że do zadań Prokuraturii Generalnej należą:

- 1) wyłączne zastępstwo Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym;
- 2) zastępstwo Skarbu Państwa przed sądami powszechnymi i polubownymi;
- 3) zastępstwo organów administracji rządowej przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym;
- 4) zastępstwo Skarbu Państwa, państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej albo organów administracji rządowej przed sądami administracyjnymi;
- 5) zastępstwo Rzeczypospolitej Polskiej przed sądami, trybunałami i innymi organami orzekającymi w stosunkach międzynarodowych;
- 6) zastępstwo osób prawnych, o których mowa w art. 12 ust. 1, przed sądami powszechnymi, polubownymi i Sądem Najwyższym;
- 7) przedstawianie sądom powszechnym, sądom administracyjnym, Sądowi Najwyższemu, Trybunałowi Konstytucyjnemu istotnych dla spraw poglądów;
- 8) przygotowywanie na wniosek Prezesa Rady Ministrów raportów, analiz i stanowisk obejmujących zagadnienia prawne, dotyczące w szczególności projektów aktów normatywnych, czynności prawnych dokonywanych przez podmioty państwowe, a także orzeczeń sądowych zapadających w sprawach dotyczących Rzeczypospolitej Polskiej;
- 9) wydawanie opinii prawnych;
- 10) wydawanie opinii o projektach aktów normatywnych dotyczących istotnych praw i interesów Rzeczypospolitej Polskiej, w tym Skarbu Państwa, oraz organów wymiaru sprawiedliwości, a także regulujących postępowania przed sądami, trybunałami i innymi organami orzekającymi;
- 11) przygotowywanie rekomendacji i wzorów co do czynności prawnych lub ich części;
- 12) udział w negocjacjach i mediacjach;
- 13) prowadzenie działalności wydawniczej i szkoleniowej w zakresie ochrony praw i interesów Rzeczypospolitej Polskiej.

Z mocy art. 7 ust. 2 PGRPU zastępstwo Skarbu Państwa, wykonywane przez Prokuraturę Generalną, jest obowiązkowe do zakończenia sprawy:

- 1) w sprawach rozpoznawanych w I instancji przez sąd okręgowy;
 - 2) w sprawach:
 - a) o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
 - b) o stwierdzenie zasiedzenia
- jeżeli wartość przedmiotu sprawy przekracza kwotę 1 000 000 zł;
- 3) w sprawach rozpoznawanych przez sądy polubowne, niezależnie od tego, czy miejsce postępowania przed tym sądem znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czy poza jej granicami lub nie jest oznaczone;
 - 4) w sprawach o uchylenie wyroku sądu polubownego oraz uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej.

Dodatkowo Prokuratoria Generalna może przejąć zastępstwo Skarbu Państwa w każdej sprawie, jeżeli wymaga tego ochrona ważnych praw lub interesów Skarbu Państwa. Przejęcie zastępstwa Skarbu Państwa może nastąpić w każdym stadium postępowania.

³⁶ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 2180 ze zm.